

Prof. dr hab. Bolesław Domański
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński

**Ocena dorobku i osiągnięcia naukowego
w postępowaniu habilitacyjnym
dr Doroty Rucińskiej**

Dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny

Dr Dorota Rucińska ukończyła w 2001 roku studia geograficzne w Uniwersytecie Warszawskim z tytułem magistra w zakresie geografii regionalnej. W 2009 roku uzyskała stopień doktora na podstawie rozprawy pt. *Ekstremalne zjawiska przyrodnicze w edukacji geograficznej w szkołach gimnazjalnych i licealnych* przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Floriana Plita i obronionej na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Równocześnie podjęła pracę na stanowisku asystenta, a potem adiunkta, w Instytucie Studiów Regionalnych i Globalnych macierzystego Wydziału, gdzie wcześniej zatrudniona była na pół etatu na stanowisku inżynierjno-technicznym. Obecnie pracuje w Katedrze Geografii Regionalnej i Politycznej na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW.

Dorobek publikowany dr Doroty Rucińskiej nie jest ilościowo bardzo okazały i obejmuje 27 prac twórczych (nie licząc sprawozdań z konferencji). Składa się na niego 16 artykułów w czasopismach naukowych, 10 rozdziałów w pracach zbiorowych oraz 1 monografia. Zdecydowana większość tych opracowań (20) ukazała się drukiem po uzyskaniu przez habilitantkę stopnia doktora, przy czym aż 7 z nich włączono do osiągnięcia habilitacyjnego autorki. Dziewięć jej prac opublikowanych zostało w języku angielskim. Znajdują się wśród nich trzy artykuły w czasopismach międzynarodowych indeksowanych w bazie Journal Citation Reports (JCR) takich jak *International Journal of Disaster Risk Reduction*, *Risk Analysis* oraz *Weather*, dwa pierwsze z nich zaliczono do osiągnięcia habilitacyjnego, podobnie jak artykuł w polskim czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym *Miscellanea Geographica*. Brak w tym dorobku artykułów w renomowanych czasopismach ogólnokrajowych. Na uwagę zasługuje ponadto autorstwo rozdziału w międzynarodowej

monografii wydanej przez Springera. Stosunkowo liczne artykuły ukazały się w periodyku macierzystego uniwersytetu *Prace i Studia Geograficzne* oraz wydawnictwach różnych polskich uczelni. Jest samodzielną autorką książki pt. *Ekstremalne zjawiska przyrodnicze a świadomość społeczna* (2012) przygotowanej na podstawie rozprawy doktorskiej.

Była ponadto redaktorką dwóch tomów abstraktów konferencji międzynarodowych w języku angielskim oraz dwóch zeszytów *Prac i Studiów Geograficznych*.

Problematyka badań habilitantki dotyczy przede wszystkim różnych zagadnień związanych z relacjami człowiek – środowisko rozpatrywanymi z perspektywy geografii społeczno-ekonomicznej.

Kilka wczesnych jej opracowań przed doktoratem, ale również rozdział w późniejszej monografii anglojęzycznej, dotyczyło przestrzennego zróżnicowania negatywnych skutków gospodarczych oscylacji oceaniczno-klimatycznej El Niño, w tym oddziaływania na rolnictwo krajów Ameryki Południowej.

W miarę upływu czasu głównym przedmiotem jej zainteresowań stały się ekstremalne zjawiska przyrodnicze, a w szczególności świadomość społeczna tych zagrożeń, uwarunkowania ich postrzegania, a także skutki. Pisała na temat interdyscyplinarności i uniwersalności koncepcji redukcji ryzyka klęsk żywiołowych. Podjęła studia nad przestrzennym zróżnicowaniem wrażliwości społecznej na zagrożenia powodziowe, analizowała racjonalność zagospodarowania przestrzennego z punktu widzenia zagrożenia powodzią. Wniosła swój wkład do badań na tym polu proponując wraz ze współpracownikami mierniki i metody oceny wrażliwości (podatności) na zagrożenia naturalne.

Oryginalnym opracowaniem, jakie ukazało się w wydawnictwie międzynarodowym w 2018 roku, jest analiza obszarów zagrożonych powodzią na bazie modelu użytkowania ziemi, pokazująca możliwości i ograniczenia wykorzystania ogólnodostępnych satelitarnych danych wektorowych i rastrowych. Jest również współautorką artykułu w czasopiśmie *Weather* poświęconego analizie fizycznych czynników burzy Ksawery na terytorium Polski.

Na szczególną podkreślenie zasługuje włączenie się autorki do dyskusji na temat zagadnień etycznych, które niezmiernie rzadko są podejmowane w polskiej geografii społeczno-ekonomicznej. Dotyczy ich artykuł na temat przejawów wrażliwości i obojętności społecznej związanych z sytuacją klęski żywiołowej.

Z badaniami zagrożeń przyrodniczych wiążą się także opracowania habilitantki poświęcone problematyce edukacji geograficznej. Analizowała sposób prezentacji tych

zagrożeń w podręcznikach szkolnych, jak również jego efekty w postaci postrzegania zagrożeń naturalnych przez uczniów warszawskich szkół.

Nieco odrębnym nurtem badawczym habilitantki są prace dotyczące wykorzystania fotografii przyrodniczej jako narzędzia edukacji.

Na polu działalności eksperckiej zwraca uwagę wieloletnia współpraca z Wydziałem Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, a także konsultacje dla raportu Polskiej Izby Ubezpieczeń

Dr Dorota Rucińska przedstawiała referaty i postery na 25 konferencjach naukowych, w tym 10 międzynarodowych. Na większości konferencji prezentowała wyniki własnych oryginalnych badań empirycznych, w tym w ostatnich kilku latach referaty na dużych konferencjach Międzynarodowej Unii Geograficznej, Society of Risk Analysis oraz Disaster Risk Reduction. Sama brała udział w organizacji trzech konferencji, w tym dwóch międzynarodowych w Warszawie.

Dzięki uzyskanemu zagranicznego stypendium przebywała na miesięcznym stażu w Penn State University w USA. Wizytowała szereg innych zagranicznych ośrodków naukowych. O rozpoznawalności międzynarodowej świadczy zaproszenie jej do recenzowania artykułów do kilku zagranicznych czasopism o dużym zasięgu oraz książki wydawnictwa Springer.

Habilitantka nie kierowała projektem badawczym przyznawanym w drodze konkursowej przez agencje krajowe lub międzynarodowe. Uczestniczyła w realizacji dwóch grantów Narodowego Centrum Nauki pt. *Stochastyczny System Prognozowania Powodzi (na przykładzie odcinka Wisły od Zawichostu do Warszawy)* (2011-2014) oraz pt. *Zróżnicowanie przestrzenne wrażliwości społeczeństwa informacyjnego na wybrane zagrożenia naturalne w Polsce* (2012-2015). Była ponadto ekspertką w polsko-niemieckim projekcie finansowanym przez NCN i DFG pt. *Spoleczno-kulturowe konstrukcje podatności na zmiany i adaptacji do nich. Niemiecka i polska percepcja groźnych fenomenów akwaticznych w regionach rzeki Odry* (2014-2015).

Zwraca uwagę przynależność habilitantki do pięciu organizacji i towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Geograficznego, w którym była członkiem zarządu oddziału warszawskiego, Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, International Association of Promoting Geoethics oraz Knowledge-Action Network on Emergent Risks and Extreme Events.

Zaangażowana jest w szeroką działalność dydaktyczną, prowadząc wykłady, seminaria i ćwiczenia dla studentów na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych

Uniwersytetu Warszawskiego, w tym dwa kursy w języku angielskim. Pod jej opieką przygotowano w sumie osiem prac magisterskich i pięć licencjackich. Wniosła znaczący wkład w rozwijanie systemu e-learningu oraz wykorzystanie fotografii w zajęciach dydaktycznych ze studentami. Organizowała liczne spotkania i wykłady naukowców i ekspertów zagranicznych dla studentów macierzystej uczelni.

Habilitantka pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Studiów Regionalnych i Globalnych Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. W ramach działalności popularyzatorskiej warto odnotować wystąpienia i wywiady dla mediów poświęcone problematyce klęsk żywiołowych. Była ponadto autorką szeregu wystaw fotograficznych.

Podsumowując, aktywność naukowa dr Doroty Rucińskiej od momentu uzyskania stopnia doktora i podjęcia pracy na stanowisku badawczo-dydaktycznym w Uniwersytecie Warszawskim w 2009 roku ocenić trzeba jako umiarkowaną, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Opublikowała w tym czasie dwadzieścia oryginalnych prac naukowych, z których aż siedem zaliczono do osiągnięcia habilitacyjnego. Większość z pozostałych jej opracowań ukazała się w obiegu lokalnym, jedno w renomowanym indeksowanym czasopiśmie zagranicznym. Równocześnie znacząca była jej obecność na forum międzynarodowym w postaci przedstawianie wyników własnych badań na dużych konferencjach zagranicznych, w tym konferencjach o charakterze interdyscyplinarnym, z czym wiąże się także przynależność do kilku międzynarodowych organizacji naukowych, współpraca z partnerami z różnych uczelni oraz recenzowanie artykułów do czasopism zagranicznych o dużym zasięgu oddziaływania. Nie kierowała projektami naukowymi przyznawanymi w drodze konkursowej, zauważalne natomiast jest jej współdziałanie z instytucjami publicznymi zajmującymi się zagrożeniami naturalnymi. Posiada znaczący dorobek dydaktyczny oraz organizacyjny.

Osiągnięcie naukowe

Osiągnięcie habilitacyjne dr Doroty Rucińskiej stanowi cykl siedmiu publikacji poświęconych społecznym aspektom klęsk żywiołowych wydanych w latach 2014-2018. Pięć z tych opracowań ukazało się w języku angielskim, w tym dwa w czasopismach międzynarodowych o dużym zasięgu oddziaływania i jedno jako rozdział w monografii

zagranicznej. Na podkreślenie zasługuje fakt, że we wszystkich tych opracowaniach, poza jednym, dr Dorota Rucińska jest jedyną autorką.

Zakres rozważań autorki jest bardzo rozległy i obejmuje zagadnienia teoretyczno-koncepcyjne, rozwiązania metodyczne oraz wnioski aplikacyjne związane z podjętą problematyką.

Ważnym elementem zaprezentowanego przez habilitantkę osiągnięcia jest dyskusja na temat rozumienia podstawowych pojęć na interdyscyplinarnym polu badań społecznych aspektów klęsk żywiołowych. Autorka przyjmuje, że ryzyko klęski żywiołowej jest pochodną zarówno zagrożenia naturalnego (*hazard*) jak i podatności (*vulnerability*) na te zagrożenia. Zwraca uwagę, że podatność społeczna na zagrożenia ujmowana może być w różnych aspektach: kulturowym, ekonomicznym i politycznym, a równocześnie na trzech poziomach: indywidualnym, społeczności i instytucjonalnym. Analizuje relacje między takimi elementami podatności jak ekspozycja (*exposure*) na zagrożenia naturalne, wrażliwość (*sensitivity*), elastyczność (*resilience*), odporność (*resistance*) oraz zdolność radzenia sobie (*coping capacity*) z klęską. Argumentuje, że wrażliwość na zagrożenie jest więc tylko składową szerszego pojęcia podatności.

Habilitantka dokonuje przeglądu różnych koncepcji teoretycznych podatności na zagrożenia naturalne z uwzględnieniem podatności fizycznej (przyrodniczej) i społecznej, jak również przeglądu czynników wpływających na podatność na zagrożenia. Szczególną uwagę zwraca na rolę czynników instytucjonalnych różnicujących społeczną podatność na zagrożenia naturalne.

Oryginalny wkład dr Doroty Rucińskiej stanowi włączenie się w międzynarodową dyskusję na temat pomiaru podatności na zagrożenia. Punkt wyjścia stanowi analiza definicji klęski żywiołowej obecnych w dyskursie akademickim oraz stosowanych przez różne organizacje międzynarodowe. Dokonuje przeglądu i oceny przydatności różnych stosowanych mierników podatności na zagrożenia. Trafnie akcentuje błędy polegające na przenoszeniu wskaźników stosowanych w jednej skali geograficznej do innej skali przestrzennej, np. ze skali globalnej (międzynarodowej) do skali regionalnej lub lokalnej. Zwraca uwagę na systemy zbierania danych i ich jakość, których zróżnicowanie utrudnia porównania ryzyka oraz podatności na zagrożenia między różnymi obszarami, zwłaszcza w skali międzynarodowej

W studium empirycznym opublikowanym w *International Journal of Disaster Risk Reduction* (2018) poświęconym burzy Ksawery, jaka miała miejsce w 2013 roku, porównuje różne sposoby definiowania klęski żywiołowej i określania ich skutków (strat) w czterech

krajach – Polsce, Niemczech, Holandii i Wielkiej Brytanii. Identyfikuje trzy odmienne podejścia do ujmowania zjawiska klęski oparte o straty społeczne, straty ekonomiczne oraz działania administracyjne. Podkreśla potrzebę odróżniania skutków krótkotrwałych od długoterminowych oraz strat ponoszonych przez podmioty prywatne i publiczne, w tym budżet państwa, jak również rozróżniania osób dotkniętych (*affected*) i poszkodowanych (*casualties*) w wyniku zdarzenia ekstremalnego.

Kwantyfikacji społecznej podatności na zagrożenia dotyczy także opublikowany wcześniej rozdział w monografii wydanej przez Springer (2015). Proponuje w nim autorski syntetyczny wskaźnik podatności na zagrożenia bazujący na kilkunastu zmiennych cząstkowych i możliwy do wykorzystania na poziomie gmin oraz pokazuje jego zastosowanie na przykładzie zagrożenia powodziowego w Dolinie Środkowej Wisły. O dojrzałości autorki świadczy umieszczenie na końcu pracy dyskusji ograniczeń zaproponowanego wskaźnika syntetycznego wynikających z braku odpowiednich danych dla niektórych istotnych zmiennych.

Aspekty metodyczne i praktyczne podatności na zagrożenia naturalne są ponadto przedmiotem rozważań w artykule opublikowanym w *Risk Analysis* (2015). Walorem opracowania jest pokazanie możliwości wykorzystania narzędzi systemów informacji geograficznej dla oceny jakości zagospodarowania terenów zalewowych ze względu na ryzyko społeczne. Autorka dokonuje identyfikacji terenów bezpiecznych i niebezpiecznych z punktu widzenia potencjalnych strat z uwzględnieniem zagospodarowania terenu na przykładzie terenów zalewowych w dolinie Odry w rejonie Raciborza i Wrocławia.

Problematyką będącą przedmiotem dwóch artykułów zaliczonych do osiągnięcia habilitacyjnego, jest turystyka w obszarach zagrożeń naturalnych i klęsk żywiołowych. W warstwie teoretycznej rozpatruje w nich czy uzasadnione jest traktowanie jej jako rodzaju tzw. ciemnej turystyki (*dark tourism*) lub tanatoturystyki. Rozważa negatywne i pozytywne skutki tej turystyki z punktu widzenia obszarów przyjmujących turystów i ich mieszkańców, w tym związane z nią wątpliwości etyczne, wyróżniając sześć typów relacji społecznych z jakimi możemy mieć tu do czynienia.

W mojej ocenie problematyka turystyczna związana z zainteresowaniem zagrożeniami naturalnymi i klęskami żywiołowymi ma w znacznym stopniu odrębny charakter i jest stosunkowo słabo powiązana z rozważanymi wcześniej zagadnieniami teoretycznymi, metodycznymi i aplikacyjnymi obecnymi w pozostałych opracowaniach. Celowość jej włączenia do osiągnięcia habilitacyjnego jest w tej sytuacji dla mnie wątpliwa.

Ogólnie rzecz biorąc, uważam, że złożone z cyklu publikacji osiągnięcie habilitacyjne dr Doroty Rucińskiej stanowi oryginalne dzieło naukowe wnoszące istotny wkład do rozwoju geografii społeczno-ekonomicznej. Autorka wykazuje dobrą orientację w interdyscyplinarnej literaturze światowej poświęconej badaniom społecznych aspektów klęsk żywiołowych. Jej rozważania osadzone są we współczesnej debacie na tym polu, mają wieloaspektowy i w większości spójny charakter. Istotnym walorem jest wkład habilitantki w uporządkowanie pojęć związanych z podatnością społeczną na zagrożenia naturalne oraz pokazanie różnych rozwiązań metodycznych (sposobów pomiaru) w tej dziedzinie i ich ograniczeń w odmiennych skalach przestrzennych.

Wnioski końcowe

Dr Dorota Rucińska jest geografem społeczno-ekonomicznym, który swobodnie porusza się po interdyscyplinarnej literaturze światowej. Jej ogólny dorobek naukowy w okresie dekady po uzyskaniu stopnia doktora, poza osiągnięciem habilitacyjnym, jest relatywnie skromny. Cykl publikacji dotyczących społecznych aspektów klęsk żywiołowych udowadnia, że jest badaczką o ukształtowanym warsztacie metodologicznym, który pozwala jej formułować oryginalne cele badawcze i je skutecznie realizować w oparciu o trafnie dobrane metody analizy.

Prowadzi mnie to do konkluzji, że dr Dorota Rucińska spełnia wymagania uzasadniające nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Kraków, 28 stycznia 2020 r.